

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	199
Land:	Armenien
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter i Armenien 2011
Udgivet:	30. juni 2012
Optaget på baggrundsmaterialet:	30. august 2012

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Armenien 2011

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna och trendanalys

Armenien omfattas av EU:s Östliga partnerskap och har under 2011 visat en stigande ambition att närma sig unionen inom olika områden. Inom ramen för partnerskapet har landet förbundit sig att respektera med EU gemensamma värderingar och långtgående åtaganden i detta avseende förväntas också göras inom ramen för det associeringsavtal mellan EU och Armenien som för närvarande förhandlas. En rad utmaningar kvarstår dock.

Genomförandet av det omtvistade presidentvalet i februari 2008 och därpå följande våldsamma sammandrabbningar mellan polis och demonstranter den 1 och 2 mars, vid vilka tio personer dödades och många skadades, innebär en tydlig försämring av situationen avseende de mänskliga rättigheterna i Armenien. Den fortsatta avsaknaden av trovärdiga utredningar och ansvarsutkrävande för dödsfallen – och den negativa effekt detta har haft på den demokratiska utvecklingen, situationen för de mänskliga rättigheterna och det politiska klimatet i landet – har uppmärksammats av bland andra Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter. Inga framsteg noterades under året vad gäller ansvarsutkrävande, trots president Sargsians utfästelse i april 2011 om intensifierade utredningar av händelserna. De civila som fortsatt var fängslade efter händelserna – av vissa bedömare betraktade som politiska fångar – frigavs dock i maj 2011, vilket välkomnades av bland annat EU och Europarådet.

Den negativa utvecklingen efter 2008 avspeglas bland annat i organisationen Freedom House's årliga rankning av länders respekt för politiska och medborgerliga fri- och rättigheter. Armenien rankades tidigare som ett endast "delvis fritt" land, men sedan 2008 är bedömningen att respekten för de

politiska rättigheterna försämrats ytterligare, och Armeniens placering är sedan dess på gränsen till kategorin ”icke fria” länder.

Brister finns vad gäller domstolars oberoende. Även godtyckliga frihetsberövanden förekommer och uppgifter om polisbrutalitet, inklusive tortyr, är vanligt förekommande. Korruption och strafffrihet är, trots reformansträngningar, fortsatt påtagliga problem inom bland annat polisen och andra rättsvårdande myndigheter. Samtidigt kan noteras att den armeniske ombudsmannen uppmärksammar problemet med polisvåld och har tagit emot ett stort antal klagomål från individer angående polismäns användande av våld, hot och tortyr, inte minst i syfte att framtvinga erkännanden om brott. Den armeniske ombudsmannen, liksom internationella aktörer, har även riktat uppmärksamhet mot de missförhållanden som alltjämt kan noteras inom armén. Detta har lett till ökad transparens från försvarsministeriets sida, bland annat i form av offentliggöranden av disciplinära åtgärder som vidtagits mot ansvariga officerare vid denna typ av händelser. Försvarsministern har utlovat ytterligare åtgärder för att hantera problemen.

Framsteg har skett under 2011 vad gäller mötesfrihet. Lagen om demonstrationer och sammankomster ändrades i april 2011, i riktning mot större överensstämmelse med internationell standard. Sedan våren 2011 har – för första gången sedan händelserna i mars 2008 – oppositionsdemonstrationer regelbundet tillåtits på Frihetstorget i centrala Jerevan, en traditionell samlingspunkt för sådana demonstrationer. Vissa begränsningar kvarstår, och för att garantera mötesfriheten i Armenien krävs ytterligare reformer vad gäller lagstiftning och inte minst tillämpning av denna.

Stora brister råder fortsatt vad gäller yttrande- och mediefriheten. Enligt Freedom House's senaste rapport om mediefrihet är armenisk media inte fri. Förekomsten av våld och hot mot journalister minskade under 2011, men inga egentliga framsteg skedde vad gäller utredningar av uppmärksammade fall av våld mot journalister under senare år. Bristande mediepluralism är fortsatt ett problem.

I maj 2010 antog parlamentet lagändringar som avkriminaliserade förtal, en reform som välkomnades av internationella aktörer som ett steg mot ökad yttrandefrihet. Detta följdes av lagändringar som möjliggör höga bötesbelopp i civila förtalsmål, vilket lett till en stor ökning av civilrättsliga åtal mot tidningar. I vissa fall utgör oproportionerligt höga böter ett hot mot tidningars överlevnad. Problemet har under 2011 uppmärksamats av bland annat organisationen Reportrar utan gränser och den armeniske ombudsmannen.

Fattigdom och arbetslöshet är utbredd, inte minst på landsbygden. Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är skyddade genom lag, men respekteras inte alltid i praktiken.

Diskriminering samt sociala och kulturella faktorer gör att bland annat kvinnor, minoritetsgrupper och personer med funktionsnedsättning inte kan delta fullt ut i samhällslivet. Kvinnors deltagande i det politiska och offentliga livet är mycket begränsat, inte minst på beslutsfattande nivå.

En positiv utveckling under de senaste två åren är ökad aktivism inom delar av det civila samhället, bland annat vad gäller miljöfrågor, kvinnors åtnjutande av rättigheter och problemet med dödsfall inom armén under icke-stridsrelaterade förhållanden.

Samarbetet mellan Armenien och EU har fördjupats under senare år, och i slutet av 2009 inleddes en dialog om mänskliga rättigheter. En tredje sådan dialogomgång ägde rum i december 2011.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Armenien har tillträtt:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR), samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Armenien har inte undertecknat det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR). Armenien har endast undertecknat det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination* (CERD).
- Konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women* (CEDAW), samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (CAT), samt det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child* (CRC), samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter respektive om handel med barn och barnpornografi.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (CRPD).

- Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*.
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967.
- Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) samt ett antal tilläggsprotokoll, bland annat nummer 6 om avskaffande av dödsstraffet.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court* (ICC) har undertecknats, men inte ratificerats.

Armenien rapporterade under 2010 om implementering av tre FN-konventioner: mot tortyr (CAT); om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR); om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD). Ingen sådan rapportering skedde under 2011.

Armenien utfärdade 2006 en stående inbjudan till alla FN:s särskilda procedurer avseende mänskliga rättigheter. De senast genomförda besöken i Armenien ägde rum under 2010, av den särskilda rapportören för människorättsförsvarare samt av arbetsgruppen om godtyckliga häktningar.

Inom ramen för FN:s råd för mänskliga rättigheters universella granskningsmekanism (*Universal Periodic Review*, UPR) genomgick Armenien i maj 2012 en mellanstatlig översyn av situationen för de mänskliga rättigheterna i landet.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Enligt grundlagen är tortyr och andra former av omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning förbjuden, men i praktiken synes misshandel och bekännelser framtvungade under våld eller hot om våld förekomma. Anklagelser om våld och tortyr, inte minst på polisstationer, men även i häkten och av värnpliktiga i armén, är många i antal och utreds ofta inte på ett tillfredsställande sätt.

Internationella aktörer som EU och Europarådet har i rapporter tagit upp problemet med tortyr och våld i häkten, på polisstationer och mot värnpliktiga. Europarådets kommitté för förebyggande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) publicerade 2011 en rapport om ett besök genomfört i Armenien i maj 2010. I rapporten noteras bland annat att CPT-delegationen hört ett stort antal trovärdiga och omfattande anklagelser om nyligen inträffade incidenter där polismän utövat våld mot

häktade personer under inledande förhör, i flera fall av sådan art att det utgjorde tortyr. Vid besök i fängelser hade det stora flertalet intagna uppgivit att de behandlades på ett korrekt sätt. CPT genomförde i december 2011 ett uppföljande besök i Armenien

Polisbrutalitet anmäls sällan, enligt uppgift från organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter, på grund av rädsla för repressalier. Korruption och strafffrihet är andra påtagliga problem inom rättsväsendet.

Den armeniske ombudsmannen uppmärksammar problemet med polisvåld och har tagit emot ett stort antal klagomål från individer angående polismäns användande av våld, hot och tortyr, inte minst i syfte att framtvinga erkännanden om brott. Ombudsmannen besöker i sin roll som ”nationell förebyggande mekanism” (NPM) under OPCAT (FN:s fakultativa protokoll om förebyggande av tortyr) regelbundet bland annat polisstationer, fängelser och militära inrättningar, samt publicerar rapporter om detta arbete. Representanter för det civila samhället erbjuds möjlighet att delta i besök som ombudsmannen gör inom ramen för NPM-funktionen.

En grupp enskilda organisationer har mandat att besöka armeniska fängelser och en annan grupp, som även den inkluderar enskilda organisationer, har mandat att besöka häkten.

Polisbrutalitet och anklagelser om tortyr utförd av polis och säkerhetsstyrkor fick stor uppmärksamhet i samband med våldsamma sammandrabbningar den 1 och 2 mars 2008 mellan polis och demonstranter, kort efter genomförandet av ett omtvistat presidentval. Händelserna resulterade i att tio personer dödades och många skadades. Inga framsteg i utredningarna av och ansvarsutkrävande för de tio dödsfallen och polisens användande av övervåld kunde noteras under 2011. Frågan följs noga av såväl nationella som internationella aktörer, bland annat Amnesty International, Human Rights Watch, EU och Europarådets parlamentariska församling respektive kommissionär för mänskliga rättigheter.

Fängelseförhållandena är fortsatt otillfredsställande. De största problemen utgörs av överbeläggning och bristande hälsoförhållanden. Human Rights Watch påpekar att överbeläggningen huvudsakligen beror på att domstolar på ett olämpligt sätt i alltför många fall tillämpar häktningar inför rättegångar.

En arbetsgrupp från FN:s råd för mänskliga rättigheter, med fokus på godtyckliga häktningar, genomförde 2010 ett besök i Armenien och rapporterade 2011 om en rad problem, även om man även noterade vissa förbättringar. Nya fängelser och häkten har byggts och renovering av en del existerande sådana har ägt rum under senare år.

Till skillnad från 2010 fanns inga rapporter om dödsfall i häkten under 2011.

Det råder fortsatt allvarliga missförhållanden inom armén. Ett stort antal värnpliktiga dör varje år på grund av självmord, pennalism och dödsskjutningar, även om antalet sådana dödsfall minskat. Det militära åklagarämbetet rapporterade om 36 dödsfall under icke-stridsrelaterade förhållanden under 2011, jämfört med 43 sådana fall året innan. Korruption och en hög grad av straffrihet är andra problem.

Frågan om dödsfall inom armén under icke-stridsrelaterade förhållanden har under senare år fått allt mer uppmärksamhet i det armeniska samhället, inte minst tack vare ökad aktivism inom det civila samhället kring frågan och ökad medierapportering. Detta har lett till ökad transparens från försvarsministeriets sida, bland annat i form av offentliggöranden av disciplinära åtgärder som vidtagits mot ansvariga officerare vid denna typ av händelser.

Försvarsministern har utlovat ytterligare åtgärder för att hantera problemen, som även uppmärksammats av den armeniske ombudsmannen och internationella aktörer. Under 2011 uttalade till exempel Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter i en rapport djup oro över den allvarliga situationen vad gäller mänskliga rättigheter inom den armeniska armén.

Under 2011 förekom inga uppgifter om politiskt motiverade försvinnanden.

4. Dödsstraff

I och med inträdet i Europarådet 2001 åtog sig Armenien att inte tillämpa dödsstraff. År 2003 avskaffades dödsstraffet och samma år ratificerade det armeniska parlamentet den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheternas sjätte protokoll om avskaffande av dödsstraffet i fredstid. Armenien har endast undertecknat, det vill säga inte ratificerat, protokoll nummer 13 till denna konvention, avseende dödsstraffets avskaffande under alla omständigheter.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden är förbjudet enligt lag men förekommer i praktiken, inte minst vad gäller personer med kopplingar till landets opposition. Långa häktningstider är fortsatt ett problem och såväl Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) byrå för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) som FN:s råd för mänskliga rättigheters arbetsgrupp om godtyckliga häktningar har uppmärksammat tillkortakommanden vid arresteringar och häktningar.

Efter en amnesti sommaren 2009 var endast ett fåtal personer som fängslats efter sammandrabbningar mellan polis och demonstranter efter det omtvistade presidentvalet i februari 2008 fortsatt fängslade. Dessa personer betecknades av den armeniska oppositionen och vissa aktörer, till exempel Human Rights Watch och International Federation for Human Rights, som politiska fångar, och bland annat Europarådets parlamentariska församling har noterat att häktningar och åtal i samband med demonstrationerna ägde rum på basis av vad som i flera fall kunde vara politisk motiverade anklagelser. I samband med en allmän amnesti i maj 2011 frigavs resterande civila som var fängslade sedan de våldsamma händelserna i mars 2008. Beslutet välkomnades av bland annat EU, Europarådet och OSSE.

Författningen garanterar fri rörlighet inom landet, liksom rätten att resa utomlands och att utvandra. Vissa begränsningar av dessa rättigheter förekommer dock.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättssäkerheten är mycket bristfällig. Även om domstolsväsendet enligt lag ska vara oberoende så är domstolarna fortsatt ofta föremål för politiska påtryckningar och domare ofta under starkt inflytande av åklagare. Korruption är en annan faktor som negativt påverkar rättssäkerheten, även om åtgärder har vidtagits under senare tid.

Bristande efterlevnad av existerande lagstiftning leder till en rad svagheter i rättssystemet, till exempel avseende försvarets rätt att konfrontera vittnen, inte minst polismän. Ett annat problem utgörs av att domstolar i många fall inte tar i beaktande åtalades och vittnens uppgifter om att de utsatts för tortyr under utredningar i syfte att framtvinga bekännelser.

De fortsatta problem med bristande oberoende inom rättsväsendet påpekas regelbundet av både nationella aktörer, bland annat ombudsmannen, och internationella organisationer som OSSE, EU och Europarådet. Reformen har genomförts och ytterligare reformer planeras, men det främsta problemet utgörs fortsatt av lagens bristande efterlevnad. Reformansträngningarna stöds av internationella aktörer, bland annat EU och OSSE.

Under de senaste åren har den Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter i ett antal fall funnit att Armenien brutit mot den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), inte minst vad gäller rätten till en rättvis rättegång.

Särskilda militärdomstolar existerar inte, men däremot finns ett militärt åklagarämbete.

En armenisk ombudsmannainstitution inrättades 2004. Under 2012 planeras upprättandet av ett antal regionala kontor. Institutionen tar emot enskilda klagomål och fungerar som Armeniens ”nationella förebyggande mekanism” under det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr, under konventionen mot tortyr (CAT). Ombudsmannainstitutionens arbete stöds av bland annat OSSE och EU.

I slutet av 2011 återupptog ombudsmannainstitutionen, i samarbete med ett antal enskilda organisationer, den ”hotline” genom vilken en ”snabb-reaktion-service” kan nå dygnet runt vid fall av kränkningar av mänskliga rättigheter.

En nationell strategi för mänskliga rättigheter diskuterades i slutet av december 2011 i parlamentet och beräknas bli antagen under 2012. En handlingsplan ska följa på den nationella strategin.

7. Straffrihet

Straffrihet är ett påtagligt problem, bland annat inom militären, poliskåren samt på häkten och fängelser. Vid fall av misshandel av bland annat journalister och människorättsförsvarare är det vanligt att förövare inte identifieras och att ansvarsutkrävande inte sker.

Under 2011 skedde inga framsteg vad gäller polisutredningar av anklagelser om polisvåld och hot mot ett antal vittnen som kallats för att vittna mot oppositionsföreträdare som arresterats i samband med våldsincidenterna efter presidentvalet 2008, de så kallade mars 2008 händelserna. Vidare noterades inga framsteg avseende utredningar av, eller ansvarsutkrävande för, de tio dödsfall som inträffade i samband med dessa händelser. Detta trots president Sargsians utfästelse i april 2011 om intensifierade utredningar av händelserna. Frånvaron av ansvarsutkrävande och den negativa effekt detta har haft på det armeniska samhället och det politiska klimatet i landet har regelbundet uppmärksamats av en rad nationella och internationella aktörer, inte minst Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

8. Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Konstitutionen garanterar yttrande- och mediefrihet, men i praktiken respekteras inte dessa rättigheter fullt ut. Enligt Freedom House's senaste rapport om mediefrihet är armenisk media fortsatt inte fri, och i Reportrar utan gränsers globala pressfrihetsindex 2011-2012 rankades Armenien på plats 77 av 179 länder. Det är en avsevärd förbättring från plats 101 året innan, vilket innebär att Armenien återgått till den situation som rådde innan våldsamheterna efter presidentvalet i februari 2008. Yttrandefriheten begränsas inte minst genom oppositionens svårigheter att få tillgång till tv, genom vilket de flesta armenier hämtar information.

Enligt bland annat Freedom House kontrolleras dominerande media i Armenien i hög utsträckning av regeringen eller regeringsvänliga ägare, och självcensur är vanligt förekommande, inte minst inom tv. I tidningar – som i hög utsträckning är privatägda – kan olika åsikter generellt framföras utan begränsningar, men tidningar läses av relativt få armenier.

De våldsamma sammandrabbningarna mellan polis och demonstranter efter presidentvalet 2008 kom att få negativa följder även för landets mediefrihet. I samband med våldsamheterna utropades ett 20 dagar långt undantagstillstånd i Jerevan, vilket bland annat innebar *de facto* censur. Därefter förvärrades situationen för media och journalister avsevärt, bland annat i form av trakasserier, våldsincidenter och ökade svårigheter att sprida information, inte minst avseende televisionen.

Förekomsten av våld och hot mot journalister minskade under 2010 och 2011. Samtidigt kan inga egentliga framsteg noteras under 2011 vad gäller utredningar av uppmärksammade fall av våld mot journalister under senare år, ett problem som bland annat har uppmärksammats av Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter.

Bristande pluralism inom media uppmärksammades under 2011 av bland annat EU, Europarådets parlamentariska församling och Human Rights Watch. Ett lagförslag som innebar substantiella förändringar av lagen om tv och radio – vilket enligt bland annat Freedom House innebar ökad regeringskontroll av dessa medier – antogs av parlamentet, trots såväl inhemsk som internationell kritik. Ett övergripande problem är att lagen minskat antalet tv-kanaler och därmed begränsat utrymmet för oberoende aktörer. Ett resultat av den breda kritiken blev att president Sargsian gav landets ombudsman i uppdrag att leda en arbetsgrupp med uppgift att se över lagstiftningen och dess effekter. Denna grupp överlämnade i maj 2011 förslag på lagändringar till parlamentet, vilket vid utgången av 2011 inte fattat beslut om ändringar.

Flera människorättsorganisationer har i kritiska ordalag noterat att den armeniska kommissionen för tv och radio i december 2010 en 13:e gång avlog den oberoende tv-stationen A+ begäran om sändningstillstånd. Detta trots att Europadomstolen i ett beslut 2008 fastslog att Armenien begränsade landets yttrandefrihet genom att upprepade gånger på godtyckliga grunder neka stationen sändningslicens. Frågan har även uppmärksammats av bland andra OSSE:s medierepresentant och Europarådet.

Den oberoende tv-kanalen Gala, som rapporterar om oppositionens aktiviteter, har enligt bland annat Human Rights Watch sedan 2007 varit föremål för politiskt motiverade rättegångar och trakasserier av statliga myndigheter.

I maj 2010 antog parlamentet lagändringar som avkriminaliserade förtal, en reform som välkomnades av bland annat OSSE:s medierepresentant som ett steg mot ökad yttrandefrihet. Detta följdes dock av lagändringar som möjliggör höga böter i civila förtalsmål, vilket lett till en stor ökning av civilrättsliga åtal mot tidningar. I vissa fall utgör oproportionerligt höga böter ett hot mot tidningars överlevnad. Problemet har under 2011 uppmärksammats av bland annat den armeniska ombudsmannen, OSSE:s medierepresentant, Human Rights Watch och Reportrar utan gränser. Ombudsmannen uppmanade i slutet av 2011 landets författningsdomstol att pröva huruvida den aktuella lagstiftningen var i överensstämmelse med konstitutionen. I november 2011 meddelade domstolen att lagstiftningen inte stred mot konstitutionen. Dock har ett antal rekommendationer lämnats till domare, bland annat att inte fatta beslut om oproportionerligt höga böter och att inte ställa media till svars för till exempel kritisk rapportering av fakta.

Ett steg i riktning bort från åtal i riktning mot ökad självreglering av media togs i och med att ett råd för medling i dispyter avseende nyheter och information skapades i maj 2011. Den armeniske ombudsmannen tog initiativ till detta konsultativa råd, som består av journalister och representanter för det civila samhället.

Internet är i princip utan inskränkningar i Armenien, det vill säga fritt från reglering av myndigheter, vilket gör mediet till en mycket viktig plattform för åsiktsfrihet. Bloggare och sociala nätverk, inte minst Facebook, har under senare år spelat en viktig roll för att sprida information i Armenien om politiska händelser.

9. Mötes- och föreningsfrihet

Mötesfrihet garanteras i grundlagen men är begränsad i praktiken, inte minst vad gäller den politiska oppositionen. Under och efter de våldsamma sammandrabbningarna mellan polis och demonstranter efter presidentvalet 2008 skedde allvarliga inskränkningar av mötesfriheten. Den avgående presidenten utropade under oroligheterna ett 20 dagar långt undantagstillstånd i Jerevan, vilket bland annat innebar ett förbud mot demonstrationer. Under denna period genomfördes ändringar i lagen om demonstrationer och sammankomster, med resultatet att myndigheter gavs stora befogenheter att förbjuda politiska demonstrationer, något som möttes av kritik från bland annat Europarådet. Även om dessa restriktioner modifierades något har myndigheterna fortsatt att i många fall inskränka mötesfriheten, inte minst för den politiska oppositionen.

Framsteg i detta avseende ägde samtidigt rum under 2011. Efter att ha inhämtat synpunkter från Europarådet/Venedigkommissionen och OSSE/ODIHR ändrades lagen om demonstrationer och sammankomster i april 2011, i riktning mot större överensstämmelse med internationell standard. Den nya lagen innebär dock fortsatt vissa inskränkningar. Sedan våren 2011 har, för första gången sedan de våldsamma sammandrabbningarna efter presidentvalet i februari 2008, oppositionsdemonstrationer regelbundet tillåts på Frihetstorget i centrala Jerevan, en traditionell samlingspunkt för sådana demonstrationer. Denna utveckling har välkomnats av bland annat EU. Vissa restriktioner och andra begränsningar kvarstår dock, vilket påtalats inte minst av enskilda organisationer. För att garantera mötesfriheten i Armenien krävs ytterligare förbättringar vad gäller lagstiftning och inte minst tillämpning av denna.

10. Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfrihet är grundlagsfäst men personer tillhörande religiösa minoritetsgrupper omfattas av vissa lagliga restriktioner. Den armenisk-ortodoxa kyrkan (som har officiell status som nationell kyrka) har enligt lag särskilda privilegier som inte är tillgängliga för andra religiösa grupper. Det finns uppgifter om att religiösa minoritetsgrupper – särskilt icke-traditionella sådana, som Jehovas vittnen – bemöts med misstänksamhet, fördomar och i vissa fall trakasserier.

Under 2011 diskuterades ett utkast till ny lag om religionsfrihet, som syftar till att garantera att armenisk lagstiftning är i linje med landets internationella åtaganden inom detta område. OSSE/ODIHR och Europarådet/Venedigkommissionen presenterade i oktober 2011 gemensamma rekommendationer angående lagförslagen.

Under senare år har frågan om alternativ militärtjänstgöring, vilket tillåts enligt lag sedan 2004, uppmärksamats på basis av samvetsskäl. Bland annat har Venedigkommissionen rapporterat om att tidsperioden för alternativ tjänstgöring är betydligt längre än vid reguljär militärtjänstgöring, och att alternativ tjänstgöring delvis står under militär kontroll. I juli 2011 fastställde Europadomstolen i en dom (*Bayatyan v. Armenia*) att en armenisk fängelsedom 2003 mot en medlem av Jehovas vittnen, som på basis av samvetsskäl vägrat militär tjänstgöring, var i strid med konventionens påbud om religionsfrihet. Under 2011 hävdade företrädare för Jehovas vittnen i Armenien att närmare 70 av dess medlemmar fortsatt var fängslade för att av religions- och samvetsskäl ha vägrat militärtjänstgöring eller alternativ tjänstgöring.

11. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Enligt Freedom House's rankning av länders respekt för politiska rättigheter och medborgerliga friheter under 2011 är Armenien fortsatt ett ”delvis fritt”

land. Respekten för de politiska rättigheterna försämrades som ett resultat av händelserna efter det omtvistade presidentvalet 2008 (se nedan), och Armeniens placering är sedan dess på gränsen till kategorin ”icke fria” länder.

Armeniens politiska system kännetecknas av en stark presidentmakt. Parlamentets roll är begränsad. Partiväsendet, liksom det civila samhällets institutioner, är svagt utvecklat. Politisk polarisering och misstro mellan partierna råder, inte minst efter händelseutvecklingen efter presidentvalet 2008.

I organisationen Transparency Internationals korruptionslista för år 2011 hamnade Armenien på plats 129 av de 183 länder som studien omfattade. Problem med utbredd korruption och strafffrihet kvarstår, trots reformansträngningar, regeringens anti-korruptionsstrategi och avskedanden av ett antal höga tjänstemän på basis av korruptionsanklagelser.

Val i Armenien har sedan självständigheten 1991 präglats av allvarliga problem och oegentligheter, och landet har därmed inte uppfyllt sina åtaganden gentemot OSSE och Europarådet vad gäller genomförande av demokratiska val. På uppmaning av bland annat dessa båda organisationer har vallagstiftningen reformerats i olika omgångar, senast i maj 2011. Under de senaste åren har två nationella val genomförts: parlamentsval 2007 och presidentval 2008.

Premiärminister Sargsian vann presidentvalet med knappt 53 procent av väljarstödet. Anhängare till den främste oppositionskandidaten, före detta president Ter-Petrosian, hävdade att de officiella uppgifterna var ett resultat av valfusk och inledde kort därefter storskaliga demonstrationer i centrala Jerevan. Den 1 och 2 mars 2008 inträffade våldsamma sammandrabbningar mellan polis och demonstranter, i vilka tio personer dödades och många skadades. Avgående president Kocharian utropade ett 20 dagar långt undantagstillstånd i Jerevan, vilket innebar ett förbud mot demonstrationer och de facto censur. Under den period som följde arresterades fler än 100 personer, varav de allra flesta var oppositionsanhängare. Många av dessa åtalades därefter. Det finns många uppgifter om att personer som arresterades och häktades blev hotade och misshandlade och att det fanns en rad brister vad gäller de rättegångar som följde på de så kallade mars 2008-händelserna.

Händelserna fick mycket negativa konsekvenser för landets demokratiska utveckling och situationen för de mänskliga rättigheterna. Det allt mer politiserade klimat som följde händelserna har inneburit ökad polarisering och minskad tilltro mellan regerings- och oppositionspartier samt försvårat konstruktivt samarbete mellan det civila samhället och myndigheter.

Händelserna och myndigheternas agerande väckte även uppmärksamhet internationellt och blev föremål för stark kritik. Såväl internationella partners som EU, liksom organisationer som OSSE, Europarådet och Human Rights Watch, har noga följt hur Armenien har följt upp mars 2008 händelserna, inte minst i termer av trovärdiga utredningar av, och ansvarsutkrävande för, de tio dödsfall som inträffade. Kritik har även uttalats mot en rad aspekter av armeniska myndigheters agerande i samband med och efter händelserna, bland annat avseende häktningar, anklagelser om överdrivet polisvåld och rättegångsförfaranden.

Europarådet har till exempel, genom sin parlamentariska församling och sin kommissionär för mänskliga rättigheter, uppmanat Armenien att genomföra oberoende utredningar av mars 2008-händelserna och se till att ansvar utkrävs för de tio dödsfallen och andra fall av polisvåld i samband med sammandrabbningarna. Man har även uppmanat Armenien att genomföra genomgripande reformer, inte minst vad gäller brister inom polisväsendet, rättsväsendet och avseende mötesfrihet.

Framsteg har noterats då ändringar i den armeniska brottsbalken och amnestier ledde till att de flesta av dem som arresterats efter händelserna i mars 2008 frigavs – av vissa bedömare betraktade som politiska fångar. Den senaste allmänna amnestin, som ledde till att de sista av dem som häktats släpptes, ägde rum i maj 2011. Beslutet välkomnades av bland annat EU, OSSE och Europarådets parlamentariska församling. Internationella aktörer välkomnade även president Sargsians utfästelse i april 2011 om intensifierade utredningar av säkerhetsstyrkornas roll i dessa händelser. Några konkreta framsteg som resultat av detta löfte kunde dock inte noteras under 2011.

Parlaments- och presidentval äger rum 2012 respektive 2013. OSSE/ODIHR och Europarådet/Venedigkommissionen har vid upprepade tillfällen betonat att genomförandet av demokratiska val inte endast är en fråga om vallagstiftning, utan även politisk vilja och implementering av relevant lagstiftning. President Sargsian har vid flera tillfällen gjort utfästelser om att parlamentsvalet i maj 2012 kommer att vara fritt och rättvist samt genomföras i enlighet med demokratisk standard.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

12. Rätten till arbete och relaterade frågor

Arbetsstagare – förutom militärer och personer anställda av brottsbekämpande myndigheter – har enligt lag rätt att bilda och tillhöra fackföreningar. I praktiken är fackföreningsväsendet svagt, bland annat som följd av hög arbetslöshet (den uppgår till cirka 7 procent enligt officiella uppgifter, men

enligt bland annat Världsbanken drygt 28 procent) och svåra ekonomiska villkor.

Strejkrätt finns (den omfattar dock ej militärer och personer anställda av brottsbekämpande myndigheter), men strejker förekommer sällan, då många befarar att de i så fall skulle förlora sitt arbete.

Fackföreningar kan i princip bli medlemmar av internationella organisationer. Armenien har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter.

13. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Enligt lag har alla rätt till avgiftsfri allmän sjukvård, men i praktiken varierar tillgången till sjukvård. Ytterligare insatser krävs till exempel avseende socialt utsatta grupper och personer, inte minst kvinnor bosatta på landsbygden. Genom insatser har spädbarnsdödligheten minskat.

14. Rätten till utbildning

Utbildningsväsendet är väl utbyggt, och traditionellt står sig Armenien väl i jämförelse med andra post-sovjetiska länder. Utbildningen är allmän och i princip gratis. Den ekonomiska krisen under 2000-talet har emellertid drabbat utbildningsväsendet hårt med bristande resurser som följd.

15. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Armenien räknas enligt bland annat Världsbanken till kategorin ”lägre medelinkomstländer”. Stora inkomstskillnader och hög arbetslöshet råder. Den svåra ekonomiska situationen under senare år har lett till betydande utvandring.

En mycket viktig faktor för levnadsstandarden utgörs av de penningöverföringar som görs av armenier i utlandet.

En stor del av befolkningen, knappt 36 procent enligt bland annat Världsbanken, lever i fattigdom. Enligt FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och dess index över mänsklig utveckling för 2011 rankas Armenien på plats 86 av 187 länder.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

16. Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Enligt lag har kvinnor samma rättigheter och legala status som män och könsdiskriminering är förbjuden enligt grundlagen. Detta gäller dock inte i praktiken, och sociala och kulturella faktorer hindrar kvinnor att delta fullt ut i samhällslivet. I dag domineras det armeniska samhället av män. Jämställdhet mellan könen är än så länge inte en prioriterad fråga, även om försök gjorts

under senare år att förbättra situationen, bland annat genom ny lagstiftning. Kvinnors deltagande i det politiska och offentliga livet är mycket begränsat, inte minst på beslutsfattande nivå. I nuvarande regering finns det endast två kvinnliga ministrar och i parlamentet är endast 11 av de 131 ledamöterna kvinnor. Ingen av landets guvernörsposter innehas av en kvinna.

I Världsekonomiskt forums globala index om könsskillnader (*Global Gender Gap Index*) 2011 rankades Armenien på plats 84 av 135 länder.

Det finns ingen specifik lag om våld mot kvinnor, inklusive våld i hemmet. Få fall av våld inom hemmets väggar polisanmäls även om denna form av våld bedöms vara utbredd, bland annat enligt en FN-rapport som publicerades 2010. Det finns ingen uttrycklig lag mot våldtäkt inom äktenskapet.

Under 2011 antog regeringen en årlig handlingsplan för genusfrågor, inklusive våld mot kvinnor. Den reformerade vallag som antogs i maj 2011 inkluderade skrivningar om andelen kvinnor på politiska partiers vallistor.

Under 2011 uppmärksammade bland annat Europarådets parlamentariska församling (PACE) och FN:s befolkningsfond (UNFPA) den höga nivån av selektiva aborter på basis av könstillhörighet i ett antal länder, däribland Armenien. PACE fördömde i en resolution ”*prenatal sex selection*” som ett fenomen med rötter i en kultur av bristande jämlikhet mellan könen, och ansåg att det förstärkte ett klimat av våld mot kvinnor, i strid med värderingar som Europarådet värnar om.

Handel med kvinnor förekommer. Regeringen har under senare år visat betydligt större beredskap att hantera frågor kring människohandel, bland annat genom lagstiftning och en nationell handlingsplan mot människohandel. Armenien har tillträtt Europarådets konvention mot trafficking. I oktober 2011 genomförde en Europarådsdelegation ett besök i Armenien, i syfte att förbereda en första översynsrapport om landets arbete mot människohandel.

En rad organisationer arbetar med genusfrågor i Armenien. Under de senaste åren har armeniska enskilda organisationer med fokus på kvinnofrågor, inklusive våld mot kvinnor, blivit allt mer aktiva. Frågorna omfattas även av den armeniska ombudsmannens mandat.

17. Barnets rättigheter

Skolgång är obligatorisk till 16 års ålder och avgiftsfri. I praktiken är förhållandena i skolorna ofta undermåliga, och föräldrarna får skjuta till pengar för att betala lärarna. Det råder stora skillnader vad gäller utbildning, beroende på bland annat kön och familjens inkomst.

Avgiftsfri sjukvård är tillgänglig för barn upp till 18 års ålder. Kvaliteten på vården är inte sällan undermålig, och ofta fordras pengar för att få adekvat läkarvård.

Barn kan få arbeta från 16 års ålder och vissa undantag görs från 14 års ålder. Barn under 18 år får inte utsättas för farliga arbetsvillkor och omfattas även av andra restriktioner vid arbete. I praktiken följs dock inte alltid lagstiftningen mot barnarbete. Armenien har ratificerat ILO:s konvention 182 angående de mest krävande formerna av barnarbete.

Det finns uppgifter om utnyttjande av barn vid institutioner. Sexuellt utnyttjande av barn är förbjudet enligt lagstiftning mot trafficking. Det finns uppgifter om trafficking av barn. Lagstiftning finns för våldtäkt mot barn under 16 år, men är enligt uppgift till del bristfällig. Barnpornografi är förbjudet enligt lag.

Det finns gatubarn i Armenien, vars tillgång till bland annat hälsovård och skolgång är undermålig och utgör ett problem.

Barnets rättigheter omfattas av den armeniska ombudsmannens mandat.

18. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Diskriminering grundad på ras, etnicitet, på basis av att tillhöra en nationell minoritetsgrupp, religion eller språk är förbjuden enligt grundlagen. Sociala och kulturella faktorer hindrar emellertid bland annat etniska minoriteter att delta fullt ut i samhällslivet. Uppgifter finns om diskriminering av minoriteter, men hatbrott på etnisk grund är inte vanligt förekommande.

Armenien är ett etniskt mycket homogent land, nästan 98 procent av befolkningen utgörs av etniska armenier. I landet finns 11 nationella minoriteter. Konflikten om Nagorno-Karabach ledde till att nästan hela den azeriska minoritetsgruppen lämnade Armenien.

Armenien samarbetar med Europarådet i frågor som rör nationella minoriteter, rasism och intolerans: landet har tillträtt konventionen för skydd av nationella minoriteter och konventionen för regionala och minoritetsspråk, och omfattas som Europarådsmedlem av den Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) regelbundna landrapporter. ECRI publicerade i februari 2011 en rapport om Armenien, i vilken man bland annat noterade att landet vidtagit avsevärda åtgärder vad gäller etniska minoriteters utbildning och kultur, att det inte råder någon fientlighet mot etniska minoriteter i Armenien, och att landets Ombudsmannainstitution tar emot individuella klagomål om

diskriminering. Samtidigt konstaterades att ett antal problem kvarstår, till exempel vad gäller religionsfrihet och flyktingars utsatta sociala situation.

Toleransen mot religiösa minoritetsgrupper är alltså begränsad och uppgifter finns om fall av diskriminering på religiös grund.

Nationella minoriteter omfattas av den armeniska ombudsmannens mandat.

19. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet avkriminaliserades 2003, men är fortfarande inte socialt accepterat i det armeniska samhället. Diskriminering på basis av sexuell läggning samt trakasserier och våld är fortsatt ett problem enligt bland annat Freedom House och armeniska enskilda organisationer.

Några specifika uppgifter om bisexuella och transsexuella personers situation föreligger inte.

Det finns ett antal enskilda organisationer i Armenien som arbetar med hbt-frågor. Sexuella minoriteter omfattas av den armeniska ombudsmannens mandat.

20. Flyktingars rättigheter

Över 300 000 etniska armenier flydde till Armenien från Azerbajdzjan i samband med Nagorno-Karabach konflikten. Dessa beviljades flyktingstatus. Många av dem väntar fortfarande på att fullt ut integreras i det armeniska samhället.

En ny lag om flyktingar och asyl trädde i kraft 2009. Lagen omfattar de grundläggande principerna i flyktingkonventionen. Armenien konsulterar FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) i implementeringen av lagen. Antalet asylsökande är lågt. Flyktingar och asylsökande har rätt till fri, grundläggande utbildning. Flyktingar som beviljats flyktingstatus har samma tillgång till det armeniska välfärdssystemet som armeniska medborgare.

21. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Diskriminering grundad på funktionsnedsättning är förbjudet enligt lag, men förekommer i praktiken, inte minst vad gäller arbetstillfällen och tillgång till utbildning och hälsovård.

Armenien har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. Frågan omfattas av den armeniska Ombudsmannens mandat, och en nationell strategi finns för socialt skydd för denna grupp.

ÖVRIGT

22. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Regeringen respekterar i allmänhet inhemska och internationella organisationers rätt att övervaka frågor om mänskliga rättigheter. Det finns ett antal oberoende människorättsorganisationer som öppet kritiserar vad de finner utgöra brott mot de mänskliga rättigheterna. Registreringsprocedurer för enskilda organisationer är komplicerade.

FN:s särskilda rapportör för människorättsförsvarare konstaterade i en rapport om Armenien 2010 en rad problem. Ett övergripande problem var att de våldsamma sammandrabbningarna mellan polis och demonstranter efter det omtvistade presidentvalet i februari 2008, samt efterspelet till detta, bidragit till en allt mer politiserad miljö som försvårat konstruktivt samarbete mellan myndigheter, ombudsmannen och människorättsförsvarare. Andra utmaningar utgjordes av begränsningar i yttrande-, mötes- och föreningsfrihet samt strafffrihet för våld och trakasserier mot människorättsförsvarare.

En positiv utveckling under de senaste två åren är ökad aktivism inom delar av det civila samhället, bland annat vad gäller miljöfrågor, kvinnors rättigheter och problemet med dödsfall inom armén under icke-stridsrelaterade förhållanden.

Internet, inte minst Facebook, används för mobilisering och spridande av information, bland annat inför genomförande av fredliga protester.

23. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Inom Europarådet finns en undergrupp inom rapportörsgruppen för demokratifrågor som övervakar Armeniens och Azerbajdzjans efterlevnad av de åtaganden och förpliktelser som gjordes i och med att de anslöt sig till Europarådet.

Europarådets parlamentariska församling (PACE) och kommissionär för mänskliga rättigheter har aktivt följt upp situationen efter det omtvistade presidentvalet 2008, de så kallade mars 2008 händelserna. Organisationens utvidgade partsavtal för demokrati genom lag – Venedigkommissionen – har bistått Armenien med expertis och rekommendationer bland annat avseende reformering av vallagstiftningen. Europarådets kontor i Jerevan bidrar med rådgivning om mänskliga rättigheter och genomför relaterade projekt.

OSSE (organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) har kontor i Jerevan och förmedlar utbildning och rådgivning i frågor om mänskliga rättigheter. Organisationens medierepresentant och kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) spelar en viktig roll i att följa upp aktuella frågor och bistå med expertis och rekommendationer.

FN-kontoret i Jerevan övervakar i viss mån situationen avseende de mänskliga rättigheterna. FN:s utvecklingsprogram UNDP gör insatser på området mänskliga rättigheter, bland annat genom stöd till Armeniens Ombudsman.

Handlingsplanen för samarbetet mellan Armenien och EU inom ramen för EU:s grannskapspolitik (ENP) som trädde i kraft 2006, innehåller två prioriterade områden som gäller mänskliga rättigheter: stärkandet av demokratiska strukturer och förbättrad rättssäkerhet samt ökad respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Armeniens implementering av åtaganden inom ramen för handlingsplanen utvärderas regelbundet av EU i så kallade framstegsrapporter.

Förhandlingar om ett associeringsavtal mellan Armenien och EU inleddes i juli 2010. Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatlighet utgör grunden för denna fördjupade relation.

En rådgivande grupp inom EU (*EU Advisory Group*) stödjer sedan 2009 armeniska myndigheter med reforminsatser och att implementera åtgärder inom ramen för ENP-handlingsplanen, däribland ökad respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt stärkta demokratiska institutioner.

Samarbetet mellan Armenien och EU fördjupades ytterligare i och med att EU:s östliga partnerskap lanserades i maj 2009. Partnerskapet bygger på en gemensam värdegrund bestående av respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, demokrati och rättsstatlighet.

I slutet av 2009 inledde EU och Armenien en dialog om mänskliga rättigheter. En tredje sådan dialogomgång genomfördes i december 2011.

EU-delegationen i Jerevan ansvarar för ett antal projekt som rör mänskliga rättigheter, däribland stöd till Armeniens Ombudsman.

Sveriges regering fattade 2007 beslut om att effektivisera utvecklingssamarbetet genom att minska antalet samarbetsländer. Som en följd av detta fasades biståndet till Armenien ut under 2008 och 2009 och ersattes av andra former av samarbete. Det tidigare utvecklingssamarbetet (1999-2009) var i hög grad inriktat på att stödja demokratiseringsprocessen och öka respekten för de mänskliga rättigheterna.